

Toskana Elçisi Neri Giralddi'nin İstanbul'daki Maceraları (1598)¹ The Adventures of Tuscan Ambassador Neri Giralddi in Istanbul (1598)

Özden MERCAN*

Öz

Bu makalede Toskana Grandukalığının Osmanlı yönetimiyle 1598 yılında müzakere edilen ve başarısızlıkla sonuçlanan diplomatik girişimi ele alınacaktır. Mevcut literatürde müzakerelerin başarısız olmasının nedeni olarak Santo Stefano Tarikatına ait kadirgaların Doğu Akdeniz'de Osmanlı karşıtı faaliyetleri gösterilmiştir. Bu konu görüşmelerde öne çıkan meselelerden biri olsa da müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasında başka faktörler de etkin rol oynamıştır. Özellikle Toskana temsilcisi olarak İstanbul'a gönderilen Neri Giralddi'nin faaliyetleri bu anlamda önemlidir. Giralddi'nin Osmanlı yönetimi ve diplomatik uygulamaları konusundaki yetersiz bilgisi birtakım diplomatik krizlere yol açmış, görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Bu makale, çeşitli arşiv belgelerindeki bilgiler ışığında müzakere sürecini yeniden kurgulayarak, Toskana elçisinin Osmanlı başkentindeki maceralarına odaklanacaktır.

Anahtar sözcükler: Toskana Grandukalığı, diplomasi, Neri Giralddi, Santo Stefano Tarikatı Kadirgaları, Osmanlı İmparatorluğu.

Abstract

In this article the diplomatic initiative of the Grand Duchy of Tuscany, which was negotiated with the Ottoman administration in 1598 and ended in failure, will be examined. In the existing literature, the anti-Ottoman activities of the galleys of the Order of St Stefano in the Eastern Mediterranean are considered as the reason for the failure of the negotiations. Although this matter was one of the main issues discussed during the negotiations, there were other factors that played a decisive role in the failed diplomacy. In this regard, the activities of Neri Giralddi, who was sent to Istanbul as the representative of Tuscany, deserve attention. Giralddi's lack of knowledge about Ottoman administration and diplomatic practices led to some diplomatic mishaps and eventually the failure of the negotiations. Reconstructing the negotiation process in light of the evidence from various archival documents, this article will focus on Tuscan ambassador's adventures in the Ottoman capital.

Keywords: Granduchy of Tuscany, diplomacy, Neri Giralddi, galleys of the Order of St Stefano, Ottoman Empire.

Giriş

Toskana Grandukalığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında 1578 yılında yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan müzakerelerden neredeyse yirmi yıl sonra Granduka I. Ferdinando (s. 1587-1609) Osmanlı

¹ Değerli yorum ve önerileriyle makaleme katkı sağlayan hakemlere ve editörlere teşekkür ederim.

* Dr. Öğretim Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-posta: ozden.mercan@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9531-806X

sarayıyla diplomatik temasları yeniden başlatmak için girişimlerde bulundu.² Geçmişteki müzakerelerde olduğu gibi, Floransalı tüccarların Osmanlı topraklarında ticari ayrıcalıklar elde etmesi ve Osmanlı tüccarlarını geliştirmekte olan Toskana liman şehri Livorno'ya çekmek öncelikli amaçlardan biriydi. Daha da önemlisi, bu dönemde tekstil üretimi ve ticaretiyle uğraşan Floransalılar tarafından yazılan bir dizi mektup, rapor ve öneri Granduka üzerinde etkili olmuştu. Yünlü kumaş sanayisindeki gerilemeyi durdurmak ve *Arte della Lana*'yı (Yünlü kumaş üreticileri ve tüccarları loncası) yeniden canlandırmak için Doğu ticaretinin gerekliliğine odaklanan bu yazılar, hâlihazırda Doğu'ya büyük ilgi gösteren Ferdinando'yu harekete geçirmişti (Mercan, 2020, s.176-179).³

Ekonomik kaygıların yanı sıra dönemin siyasi konjonktürü de Osmanlı Devleti ile dostluğun yeniden tesisi için elverişli bir ortam sunuyordu. Ferdinando, bu dönemde Toskana Grandukalığının çıkarları doğrultusunda dış politikada daha bağımsız hareket etti. Granduka Francesco'dan (s. 1574-1587) farklı olarak, Ferdinando diplomatik ilişkilerinde İspanya ile ittifaka açıkça karşı durmuş; Fransa ile yakın ilişkiler kurmuştu. Medici-Fransız ortaklığında Ferdinando'nun 1589'da III. Charles'ın kızı ve Catherine de' Medici'nin torunu olan Christine de Lorraine ile evliliği önemli bir rol oynamıştı. Ayrıca Fransa'daki iç karışıklıklar esnasında Fransız Katolik Birliğine karşı IV. Henri'yi (Henri de Navarre) finansal olarak desteklemiş; hatta yeğeni Marie de' Medici'yi IV. Henri ile evlendirmiş ve Henri'nin Katolikliğe dönmesinde etkili olmuştu (Contini, 2000, s.88-89; Spini, 1983, s.208; Fasano Guarini, 2003, s.36). Ferdinando diğer devletlerle ilişkilerinde de esnek bir tutum benimsedi. 1588-1589 yıllarında İngiltere'ye karşı mücadelesinde İspanya kralı II. Felipe'ye destek verirken, İngiliz tüccarlarını ve gemilerini Livorno'ya çekmek için Kraliçe Elizabeth ile yakın ilişkiler kurdu (Frattarelli Fischer, 1989, s.876-77, 887; Fusaro, 2015, s.96-100). Hatta kraliçeyle İspanya hakkında Floransalı tüccar ve istihbarat ağıları aracılığıyla topladığı gizli bilgileri paylaştı (Contini, 2000, s.91; Fasano Guarini, 2003, s.37). Ferdinando'nun bu dönemde Fransa ve İngiltere ile ilişkileri, Osmanlı sarayıyla diplomatik müzakereleri yeniden başlatmasında cesaretlendirici bir etmen oldu.

Bu makale, Toskana Grandukalığının Osmanlı yönetimiyle 1592 yılında başlayan ama ancak 1598 yılında müzakere edilen ve başarısızlıkla sonuçlanan diplomatik girişimine odaklanacaktır. Literatürde bu müzakerelerle ilgili çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, genel eğilim Santo Stefano Tarikatına ait kadırgaların faaliyetleri nedeniyle görüşmelerin başarısız olmasının kaçınılmaz olduğu yönündedir. Mesela Furio Diaz, Ferdinando'nun tıpkı selefi Francesco gibi Santo Stefano kadırgalarının Doğu Akdeniz'deki korsanlık faaliyetleriyle ilgili Osmanlı sarayına kadırgaların kendi otoritesinden bağımsız olduğu ve bu konuda sorumlu tutulamayacağı gibi "çocukça bir mazeret" sunmasını müzakerelerin başarısız olmasının temel nedeni olarak değerlendirmiştir (Diaz, 1987, s.293).⁴ Her ne kadar görüşmelerdeki ana gündemlerden biri bu konu olsa da kaynakların detaylı analizi müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının arkasında başka nedenlerin de olduğunu göstermektedir. Örneğin 1597'den 1599'a kadar süren diplomatik müzakerelerle ilgili *Mediceo del Principato* koleksiyonunda bulunan mektup ve raporlar önemli bilgiler sunar. Bunlar arasında Granduka Ferdinando ve Floransa temsilcisi Neri Giraldi'nin mektuplarının yanı sıra Sultan III. Mehmed, Kaptan-ı Derya Halil Paşa, ve Müteferrika Mustafa Ağa'ya ait mektupların çevirileri ile Sultan'a ve Halil Paşa'ya ait Osmanlı Türkçesiyle yazılmış mektuplar bulunmaktadır. İstanbul'daki Venedik baylosunun ve Floransa'da bulunan Venedik diplomatik temsilcilerinin raporları da hikâyenin eksik parçalarını tamamlamaktadır.

Bu dönemde Osmanlı sarayında artan hizipçilik ve Avrupalı devletlerin temsilcileri arasındaki şiddetli rekabetin yanı sıra, kişisel bağlantıların ve karmaşık ilişki ağlarının müzakereleri ciddi anlamda şekillendirdiği söylenebilir. Bu anlamda diplomatik elçi ve temsilcilere çok görev düşüyordu. Avrupalı devletler tarafından Osmanlı İmparatorluğuna gönderilen elçi ve daimî temsilcilerin Osmanlı yönetim yapısı

² 1578 yılındaki diplomatik görüşmeler için bkz. F. Özden Mercan, "Medici-Ottoman Diplomatic Relations (1574-78): What Went Wrong?" *The Grand Ducal Medici and the Levant: Material Culture, Diplomacy, and Imagery in the Early Modern Mediterranean*, haz. Maurizio Arfaio ve Marta Caroscio (Brepols/Harvey Miller Publishers, 2016) s. 19-31.

³ Ferdinando'nun Doğu merakı ile ilgili bkz. Christopher Pastore, "Bipolar behavior: Ferdinando I de' Medici and the East," *The Turk and Islam in the Western Eye, 1450-1750*, haz. James G. Harper (Surrey: Ashgate, 2011) s. 129-154.

⁴ Benzer bir tartışma için ayrıca bkz. Acıpinar, *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa*, s.259-264.

ve diplomatik protokolle ilgili bilgi ve tecrübe sahibi kimselerden seçilmesi önemliydi. Bunun yanı sıra kişisel meziyetler ve nitelikler, Türkçe bilmek ve etkin kişilerle bağlantı kurabilme kabiliyeti önemli artılardı (Simon, 1985, s.56-70; Coco & Manzonetto, 1985; Dursteler, 2001, s.1-30). Tüm bunlar yabancı bir temsilci için İstanbul'da, özellikle de "rekabetin ve entrikaların yuvası" olarak bilinen Pera'daki diplomatik çevrelerde var olabilmek ve görevini başarıyla yerine getirebilmek için gerekli özelliklerdi (Vaughan, 1976, s.122). Toskana temsilcisi olarak İstanbul'a gönderilen Neri Giralddi ise diplomasi alanında deneyimli bir elçiden ziyade tüccar kökenliydi ve Osmanlı yönetimi ve diplomatik uygulamaları konusundaki bilgisizliği birtakım tatsız olaylara yol açmış, müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştu. Bu makalede, çeşitli kaynaklardaki bilgiler ışığında Toskana–Osmanlı diplomatik ilişkileri yeniden kurgulanarak, müzakerelere damgasını vuran Giralddi'nin İstanbul'daki faaliyetleri ve başından geçen bazı olaylar ele alınacaktır. Fakat öncesinde, bu dönemde İstanbul'daki siyasi ve diplomatik atmosferden biraz bahsetmek gerekir.

Osmanlı Başkentinde Diplomatik ve Siyasi Ortam

On altıncı yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı başkentinde Venedik ve Fransız daimî temsilcilerinin yanı sıra İngiliz elçisi de bulunuyordu. Fakat İngilizler için ticari ayrıcalıkları elde etmek pek de kolay olmamıştı. İngiliz temsilcisi William Harborne 1578 yılında Osmanlı sarayıyla diplomatik görüşmeler yürütmek üzere geldiğinde Osmanlı topraklarındaki avantajlı konumlarını kaybetmek istemeyen Venediklilerin ve Fransızların sert muhalefetiyle karşılaştı (Kurat, 1953, s.28-30; Coulter, 1990, s.59; Woodhead, 2009). Her şeye rağmen 1583 yılında Osmanlı yönetiminden bir ahidname almayı başardı ve böylece İngiliz tüccarlar kendi gemileriyle Osmanlı limanlarına gelebilme ve ticaret yapabilme ayrıcalığı elde etti. İngiliz–Osmanlı ilişkilerinde ticari çıkarların yanı sıra siyasi meseleler de etkili olmuştu. Harborne, Kraliçe Elizabeth adına, Sultan III. Murad'ı İspanya'ya karşı iş birliği yapmaya ikna etmek için çok çaba sarf etmişti. Osmanlı sarayıyla ittifak sağlanabilirse, Padişah Akdeniz'de İspanyollara saldırmak için bir donanma gönderecekti, bu da İngilizlerin işini kolaylaştıracaktı. Harborne ve ondan sonra gelen İngiliz elçisi Edward Barton tarafından yapılan tüm çalışmalara rağmen, bir sonuç alınamadı (Barton ve Pears, 1893, s.439). En önemli nedenlerden biri, Osmanlıların daha 1590'da doğu sınırında Safevilerle yıpratıcı ve mali açıdan zorlayıcı bir savaşı henüz bitirmişken İspanya ile de bir çatışmaya girmek istememesiydi. Her ne kadar Osmanlı yönetimi bu konuda İngilizlere umut verse de hiçbir zaman harekete geçmemişti (Fodor, 2000, s.171-190).

İngilizler, İspanya'ya karşı Osmanlıların askeri desteğini sağlayamadılar ama II. Felipe'nin Osmanlı Devleti ile ateşkes imzalama girişimini engellemeyi başardılar (Coulter, 1990, s.63). Granduka Ferdinando'nun 1592'deki müzakere talebiyle hemen hemen aynı zamanda İspanya kralı da Osmanlı yönetimiyle barış için müzakere etmeye çalıştı. İngiltere kraliçesi Elizabeth ve Fransa kralı IV. Henri Sadrazam'a ve Padişah'a yazdıkları mektuplarda böyle bir ateşkesin Osmanlı Devleti için küçük düşürücü olacağını vurgulamış ve buna mâni olmak istemişti. Sonunda III. Murad ateşkes talebine cevap vermemiş, İstanbul'a yola çıkan II. Felipe'nin temsilcisi Giovanni Margliani ise yarı yoldan İspanya'ya geri dönmek zorunda kalmıştı (Calendar of State Papers [CSP], Venice, 1592, 9:89; 9:104).

Bu dönemde Fransız–Osmanlı ilişkilerine de değinmek gerekir. Din savaşları sonucu zaten bölünmüş durumda olan Fransa'da karışıklıklar hala devam ediyordu ve dış güçler de bu çatışmada taraf oldu. İspanya Habsburgları Katolik Birliğini desteklerken, İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu Henri de Navarre'ın yanında yer aldı. Fransa'daki bu siyasi bölünme ve kriz, Osmanlı başkentindeki Fransız temsilciliğini de etkiledi. O dönemde Fransız elçisi Katolik Birliği'nin güçlü bir destekçisi olan Jacques Savary de Lancôme'du (1585-1589) ve İspanya lehine hareket ediyordu. Henri Fransa kralı olarak tahta çıktığında Lancôme'u görevden almasına rağmen, Lancôme IV. Henri'nin otoritesini tanımayı reddetti ve Birliğin çıkarları doğrultusunda hareket etmeye devam etti. Sonunda III. Murad tarafından tutuklandı ve 1592 yılına kadar hapis kaldı. Bu esnada Lancôme'un yeğeni François Savary de Brèves, Fransa'nın İstanbul'daki daimî elçisi olarak atandı (CSP, Venice, 1592, 9:89; 9:113; 9:114; Jensen, 1985, s.468; Bacqué-Grammont, Kunalalp ve Hitzel, 1991, s.15-16). 1605 yılına kadar bu görevde kalan Savary de Brèves bu süre içerisinde çok iyi Türkçe öğrendi ve çeşitli Osmanlı yetkilileriyle yakın dostluklar kurdu. Selânikî'ye göre Kabasakal

lakaplı Savary de Brèves bir tercüman yardımı olmadan okuyup yazabilecek kadar iyi Türkçe biliyordu (Selânikî, 1999, cilt II, s.658).⁵ Bu durum onu diğer yabancı temsilciler yanında avantajlı kılıyordu. Bu sayede Brèves, Granduka'nın 1592'de Osmanlı sarayıyla görüşme girişiminin ve 1598'de müzakere sürecinin başarısız olmasında da etkin bir rol oynamıştı.

Antonio Vecchietti ve Müzakereler için İlk Adım

Osmanlı yönetimiyle dostluk anlaşması yapmaya ve ticari imtiyazları yenilemeye yönelik ilk girişim 1592'de Granduka Ferdinando'nun İstanbul'da faaliyet gösteren Floransalı tüccar Antonio Vecchietti aracılığıyla Sultan III. Murad ve Sadrazam Siyavuş Paşa'ya mektuplar göndermesiyle başladı. Granduka her iki mektubunda da Fransızların ve Venediklilerin sahip olduğu imtiyazların Floransalı tüccarlara da verilmesi ile ilgili görüşmek üzere Osmanlı sarayına bir elçi göndereceğini belirtmiş;⁶ ayrıca imtiyazların karşılıklı olacağını; Osmanlı tüccarlarının, diplomatik temsilcilerinin ve tercümanlarının da Toskana devletinde ve limanlarında ticaret yapabileceğini ve birtakım kolaylıklardan faydalanabileceğini vurgulamıştı (ASFi, MdP 4274, fol. 37r-v). Ferdinando'nun talebi Osmanlı yönetimi tarafından olumlu karşılansa da görüşmeler bir sonuca ulaşmadı. Bu sürece ilişkin detayları o dönem İstanbul'da görev yapan Venedik Baylosu Matteo Zane'nin Senato'ya yazdığı mektuplarda bulmak mümkündür.⁷

Görünüşe göre İngiliz elçisi, Fransız elçisi ve Venedik baylosu Grandukalığın Osmanlı sarayıyla görüşmelerini yakından takip etmişti. Edward Barton'a göre Granduka Katolik Birliğinden ve İspanya'dan ziyade Henri de Navarre'ı destekliyordu; üstelik Savoy Dükünün Provence üzerindeki iddialarına (ki buna Habsburglar da destek veriyordu) karşıydı.⁸ Dolayısıyla Barton'a göre “bütün bunlar Toskana ismini Osmanlı sarayında daha kabul edilir kılıyordu” (CSP, Venice, 1592, 9:87). Öte yandan Matteo Zane için Floransalıların Venedikli tüccarlarla aynı ticari ayrıcalıklara sahip olma ihtimali Venedik'in Doğu Akdeniz'deki çıkarlarına zarar verebilirdi. Brèves de benzer şekilde bunu Fransız çıkarları için bir tehdit olarak değerlendirdi, çünkü böyle bir müzakerenin olumlu sonuçlanması Floransalıların Fransız bayrağı yerine kendi bayraklarıyla Osmanlı limanlarına gelmesini sağlayacaktı. Bu nedenle Zane ve Brèves Granduka'nın Osmanlı yönetimi ile müzakere girişimine karşı birlikte hareket etmeye karar verdiler (CSP, Venice, 1592, 9:114; 1593, 9:134). Fransız-Venedik ittifakına karşı İstanbul'da yaşayan Sefarad Yahudiler ve İngiliz Elçisi Barton Toskana Grandukalığını destekliyordu. Venedik baylosuna göre Sefarad Yahudilerinin müzakereleri desteklemesinin en önemli nedeni birçoğunun Pisa ve Livorno'ya yerleşmek istemesiydi (CSP, Venice, 1592, 9:114). Ferdinando'nun 1591 ve 1593 tarihli fermanları aralarında

⁵ “[L]isân-ı Türki'de fasîh okur-yazar tercümâna ihtiyacı yok.” Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî cilt. II*, s. 658.

⁶ Archivio Stato di Firenze (ASFi), Mediceo del Principato (MdP) 4274, fol. 37r-v, fol. 40r. (30 Ağustos 1592). Antonio Vecchietti büyük olasılıkla 1590'larda Levant'ta *Typographia Medicea* için Farsça, Kıpti, İbranice, Arapça ve Türkçe el yazmaları toplayan ilk gezginlerden Giovanni Battista ve Gerolamo Vecchietti kardeşlerle akrabaydı. Bkz. Francis Richard “Les Frères Vecchietti, Diplomates, Érudits et Aventuriers,” *The Republic of Letters and the Levant*, haz. A. Hamilton, M. den Boogert, B. Westerweel (Leiden: Brill, 2005), s.11-26.

⁷ 1592 yılındaki görüşmelerle ilgili detayların büyük bir bölümünü *Calendar of State Papers Venice*'de (CSP) bulmak mümkün. 19. yüzyılda Horatio Brown tarafından derlenen ve pek çok ciltten oluşan bu eser Madrid, Paris, Prag, Roma ve İstanbul'daki Venedik temsilcilerinin Senato'ya gönderdiği rapor ve mektuplardan oluşuyor. Erken modern dönem İngiltere'sinin yanı sıra Grandukalığın Osmanlı sarayıyla müzakere girişimi ve Osmanlı başkentinde bulunan İngiliz elçisi dahil farklı kesimlerin bu girişime tepkisi ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Ne yazık ki Venedik Devlet Arşivindeki ilgili belgeler yani *Senato, Dispacci, Costantinopoli* filza 35 (Mart-Ağustos 1592) ve filza 36 (Eylül 1592-Şubat 1593) kullanılamaz durumda olduğundan CSP Venice'in sunduğu bilgileri Venedik baylosunun Senato'ya gönderdiği orijinal mektuplarla karşılaştırmak mümkün değil. Bunun için bkz. Archivio di Stato di Venezia, *Dispacci degli ambasciatori al senato. Indice* (Roma, 1959) s. 8. Öte yandan CSP Venice'teki bilgilerin Floransa Devlet Arşivindeki *Mediceo del Principato* koleksiyonunda bulunan belgelerin sunduğu bilgilerle büyük ölçüde uyumlu olduğu söylenebilir.

⁸ Savoy Dükü Charles Emmanuel İspanya ve Fransız Katolik Birliği'nin desteğiyle Fransız tahtına hak iddia etti ve Provence ve Dauphiné'yi kendi topraklarına eklemeye çalıştı. Bu nedenle Fransa ve Savoy 1590'larda belirli aralıklarla savaştılar.

Yahudilerin, Ermenilerin, Türklerin ve Farısların bulunduğu tüm milletlerden tüccarlara gelişmekte olan Toskana limanları Livorno ve Pisa'da özgürlük ve ayrıcalıklar vaat ediyordu. Böylece tüccarlar önemli vergi muafiyetlerine, güvenli ticaret imkânlarına, konaklama ve din özgürlüğüne sahip olacaktı. Bu imtiyazlar özellikle Yahudi cemaatine yönelikti ve karşılık bulmuştu. Sefarad Yahudileri geniş uluslararası ticaret ağlarının yanı sıra Avrupa dillerine ve Doğu dillerine hakimdi ve Toskana ile Osmanlı İmparatorluğu arasında ticari anlamda bağlantı kurabilecek ideal araçlardı (Engels, 1997, s.30). Hem Granduka'nın hem de Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Sefarad Yahudilerinin müzakereleri ilerletmek için çabalamasında bu faktör etkili olmuştu.

Fransız Elçisi Savary de Brèves Granduka'nın diplomatik girişimine karşı İngiliz elçisini birlikte hareket etme konusunda ikna etmeye çalışsa da başarılı olamamıştı (CSP, Venice, 1593, 9:134). Öte yandan Toskana ile yapılacak müzakereler konusunda Osmanlı sarayından yetkililerle görüşmeler yapmış, Sadrazam Koca Sinan Paşa'ya⁹ Floransa ile yapılacak tüm müzakereleri Osmanlı Devleti'nin yararına olacak şekilde yürütmeyi teklif etmişti (CSP, Venice, 1593, 9:159). Daha önce de belirttiği gibi Brèves'in sahip olduğu en büyük avantaj Osmanlı yetkilileriyle Türkçe konuşabilmesiydi; böylece saraydan etkili isimlerle yakın ilişkiler kurabiliyordu. Üstelik Floransa temsilcisi Antonio Vecchietti'nin vebaya yakalanması ve bu nedenle müzakere sürecini yürütememesi işleri Brèves için oldukça kolaylaştırmıştı (ASFi, MdP 4274/A, fol. 502; CSP, Venice, 1592, 9:114). Sadrazam, Brèves'in teklifini kabul etti ve böylece Fransız elçisi Floransalıların ticari imtiyaz talebiyle ilgili Granduka ve Osmanlı yönetimi arasında arabulucu olarak görev aldı. Bu ironik durum Granduka tarafından da olumlu karşılanmıştı; hatta Ferdinando Fransız elçisine Floransalılar için ticari imtiyazlar almasını istirham eden bir mektup bile göndermişti (CSP, Venice, 1593, 9:177). Sonuç olarak, anlaşılıyor ki Brèves'in müdahalesi ve entrikaları sonucunda müzakereler bir sonuca ulaşamadı ve Vecchietti Floransa'ya eli boş döndü (CSP, Venice, 1593, 9:187; 9:223).

Granduka Ferdinando bu dönemde Erdel Prensi Sigismund Bathory ile diplomatik ilişkiler kurmak için de girişimde bulunmuş ve temsilciler göndermişti. Öncelikli amaç Bathory'yi Osmanlılara karşı harekete geçmesi ve Papalığın Haçlı seferi planına destek vermesi konusunda ikna etmektir. Öte yandan Grandukalığın Doğu Avrupa'da ticari çıkarlarını geliştirmek de önemli bir etkendi. Daha önce Medici'nin hizmetinde olan askeri mimar Simone Genga bu dönemde Bathory'nin hizmetindeydi. Simone ve kardeşleri Granduka ile Erdel Prensi arasında arabuluculuk rolünü üstlendi. 1592'de Genga kardeşlerden biri Bathory'nin Ferdinando'nun yeğeniyle evlenme talebini iletme üzere cömert hediyelerle Floransa'ya geldi. Evlilik teklifi konusunda olumlu bir yanıt vermese de Granduka, Bathory'e yüklü miktarda değerli kumaş ve hediyeler göndererek ticari ilişkileri başlatmak ve böylece Doğu Avrupa pazarında Floransa kumaşları için yer edinmek istemişti. Bathory Floransalı tüccarların Erdel'de ticaret yapması için birtakım imtiyazlar vaat etti, karşılığında da Osmanlılara karşı mücadelesinde Granduka'dan destek istedi (Spini, 1983, s.210-211; Masi, 2013, s.41, s.215-222, s.242-260, s.265-272; Acıpınar, 2016, s.256-257). Öyle görünüyor ki, Granduka Osmanlı sarayıyla başarısız sonuçlanan görüşmeleri Doğu Avrupa pazarında kendine fırsatlar yaratarak telafi etmeye çalışmıştı.

Granduka bu dönemde Osmanlılarla Habsburglar arasında Macaristan'da başlayan mücadelede de Osmanlı karşıtı bir duruş sergileyerek Habsburg İmparatoru II. Rudolf'a mâli ve askeri destek verdi. 1594'te üvey kardeşi Don Giovanni de' Medici komutasında birlikler göndermenin yanı sıra İmparator'a hizmet edecek askeri mimarlar ve mühendisler de gönderdi (Spini, 1983, s.211; Masi, 2013, s. 97-100). Toskana birlikleriyle beraber Bathory'nin İmparator Rudolf ile iş birliği ve Eflak ve Boğdan Prenslерinin Osmanlı yönetimine karşı isyanı 1595'te Osmanlıların Esztergom'da yenilgiye uğramasıyla sonuçlandı (Fleet, 2013, s.42-43; Acıpınar, 2016, s.255-256). Ancak ertesi yıl Osmanlı birlikleri Habsburglara karşı zafer kazanmış, Toskana birlikleri büyük kayıplarla Floransa'ya dönmüştü (Spini, 1983, s.212-213).

Osmanlı-Habsburg mücadelesinden bir sonuç çıkmayınca beklentileri boşa çıkan Granduka yeniden uzlaşma yolunu seçmiş ve Osmanlı sarayıyla müzakere yapmanın yollarını aramaya başlamıştı. Osmanlı

⁹ Koca Sinan Paşa bu dönemde üçüncü defa sadrazamlık görevine getirilmiş; Ocak 1593'ten Şubat 1595'e kadar görev yapmıştı.

temsilcisi Mustafa Ağa'nın başka bir görev için Avrupa'ya gelmesi ve dönüş yolunda Livorno'ya uğraması bu anlamda Granduka için önemli bir fırsat yarattı.

Müzakereler için Yeni bir Fırsat: Osmanlı Elçisi Mustafa Ağa

1598 yılında gerçekleştirilen müzakereler için başlangıç noktası 1597 Haziranı'nda diplomatik bir görev için Fas'a gelen ve oradan Fransa'ya geçen Müteferrika Mustafa Ağa'nın Livorno'ya uğraması ve Ferdinando'dan güvenli bir şekilde dönüş için geçiş belgesi talep etmesi oldu (ASFi, MdP 879, fol. 673; 676; 716). Bu fırsatı değerlendirmek isteyen Ferdinando Mustafa Ağa'yı davet ederek Floransalı tüccarlar için Osmanlı topraklarında ticaret imkânlarını görüştü (ASFi, MdP 2863, fol. 60). Ayrıca Mustafa Ağa'yla Sultan III. Mehmed ve annesi Safiye Sultan'a hitaben yazılmış mektuplar gönderdi. Padişah'a gönderdiği mektupta, kardeşi Francesco dönemindeki müzakerelerin bazı kıskanç insanlar (yani Venedikliler) yüzünden sonuçlanmadığını, fakat şimdi iki taraf için de faydalı olacak görüşmeleri yeniden başlatmak için uygun bir ortam olduğunu ve bu fırsatı kaybetmek istemediğini vurguladı. Safiye Sultan'a yazdığı mektupta ise Valide sultanı asil tavrından ve devlet işlerini ihtiyatla yürütme tarzından dolayı övdü ve müzakereler için desteğini istedi (ASFi, MdP 2863, fol. 60). Böylece Toskana Grandukalığı ile Osmanlı Devleti arasında diplomatik müzakereler başlamış oldu.

Bir sene sonra Mustafa Ağa, Sultan III. Mehmed ve Kaptan-ı Derya Halil Paşa'dan uzun zamandır beklenen mektuplarla Floransa'ya döndü. Görünen o ki talep Osmanlı sarayı tarafından olumlu karşılanmış ve hem Padişah hem de Halil Paşa son derece diplomatik bir üslupla Osmanlı yönetiminin dostluk ve samimiyet gösterenlerle müzakereye her zaman açık olduğunu belirtmişlerdi. İmtiyazların yenilenmesi için de Ferdinando'nun Mustafa Ağa'yla birlikte İstanbul'a bir elçi göndermesi gerektiğini eklediler.¹⁰

Mustafa Ağa 26 Nisan 1598'de Ankona üzerinden Floransa'ya geldi. Maiyetinde yedi kişiyle beraber gelen Osmanlı temsilcisine Neri Giraldi eşlik etti (ASFi, Diari di Etichetta 1, fol. 85; Archivio Stato di Venezia [ASV], Senato, Dispacci Firenze [SDF] 13, fol. 30v). Gösterişli atıyla şehre giren Mustafa Ağa Granduka'nın gönderdiği muhafızlarla beraber kalabalıklar içinden geçerek Nunciata'da kaldığı eve gitti (ASFi, Diari di Etichetta 1, fol. 85; ASV, SDF 13, fol. 43r).¹¹ Mustafa Ağa Granduka ile ilk görüşmesini Floransa yakınlarında bulunan Medicilere ait Villa Petraia'da yaptı. Görüşmeler büyük bir gizlilik içinde sürdürüldü; öyle ki bir süre Floransa'da bulunan Venedik Elçisi Giulio Gerardo dahil hiç kimse Osmanlı elçisinin Floransa'ya gelme nedenini anlayamadı. Bu gizlilik nedeniyle Gerardo Senato'ya raporunda, "müzakereler o kadar gizlilik içinde geçiyor ki henüz gerçeği anlamak mümkün olmadı" notunu düşmüştü (ASV, SDF 13, fol. 43r).

Mustafa Ağa'yla ilgili şehirde de pek çok söylenti dolaşmaya başlamıştı; kimileri onun aslen bir Yahudi olduğunu, sonra Hristiyanlığa geçtiğini ve ardından Müslüman olduğunu ve daha önce pek çok yerde bulunması ve çok iyi İspanyolca ve İtalyanca konuşabilmesi sebebiyle Floransa'ya diplomatik müzakereler görüntüsü altında aslında casusluk yapmak için geldiğini iddia ediyordu. Osmanlı temsilcisinin asıl amacı halen sürmekte olan Macaristan savaşında Habsburg İmparatoruna yardım eden İtalyan prensleri hakkında bilgi toplamaktı. Bazıları ise Mustafa Ağa'nın Ferdinando'nun bilgisi dahilinde geldiğini hatta Granduka'nın Mustafa Ağa'yı karşılamak üzere Neri Giraldi'yi Ankona'ya gönderdiğini söylüyordu (ASV, SDF 13, fol. 43r).¹²

Mustafa Ağa ile ilgili dolaşan tüm bu söylentilerin, müzakerenin asıl amacını Venediklilerden ve diğer Avrupalı güçlerden gizli tutmak isteyen Ferdinando tarafından kasıtlı olarak yayıldığı iddia edilebilir ve bu taktik başarılı da olmuştur. Venedik daimî temsilcisi Gerardo raporunda bu ziyaretin Toskana-

¹⁰ Bu iki mektubun orijinaleri İtalyanca çevirileriyle birlikte *Mediceo del Principato* koleksiyonunda bulunmaktadır. ASFi, MdP 4275, fol. 8r-9r: Sultan III. Mehmed'in mektubu (29 Cemazeyilahir 1006/ 6 Şubat 1598) ve fol. 74r: Kaptan-ı Derya Halil Paşa'nın mektubu. İtalyanca çevirileri için bkz. MdP 4274, fol. 53r-54r ve fol. 55r-56r.

¹¹ Muhtemelen Piazza delle Santissima Annunziata kastedilmektedir. Maalesef kaynaklarda Osmanlı elçisinin kaldığı evle ilgili detaylı bilgi verilmemiş.

¹² Nitekim Floransa kaynakları da bunu doğrular niteliktedir, bkz. ASFi, Guardaroba Medicea Diari di Etichetta 1, fol. 85.

Osmanlı ticari ilişkilerini yeniden başlatmak için yapıldığının pek mümkün olmadığını yazmış; böyle bir ihtimal olsa bile geçmiş tecrübelerle bakarak bunun da başarısızlığa mahkûm olduğunu iddia etmişti. Zira, Floransalı tüccarlar bu konuda tereddütleydi; Santo Stefano kadırgalarının Osmanlı tüccarlarına vereceği herhangi bir zarar, Osmanlı topraklarında ticaret yapan Floransalıları zor bir duruma sokacaktı. İşte bu sebeple çoğu bu konuda çekingendi. Üstelik Granduka Santo Stefano kadırgalarının doğudaki korsanlık faaliyetlerinden elde ettiği kârdan da vazgeçmek istemiyordu. Dolayısıyla, Gerardo'ya göre bu, baştan umutsuz bir girişimdi (ASV, SDF 13, fol. 43v).

Öte yandan Mustafa Ağa Floransa'da oldukça iyi karşılanmış ve cömertçe ağırlanmıştı. Ferdinando'yla görüşmesinde Venediklilerin ve Fransızların Osmanlı topraklarında sahip olduğu imtiyazların Floransalı tüccarlara da tanınması ve bu imtiyazların karşılıklı olması, bir diğer deyişle, Toskana'ya gelen Osmanlı tüccarlarına da benzer ayrıcalıklar sağlanması konusu görüşüldü. Tartışılan bir diğer önemli konu ise Santo Stefano kadırgalarının faaliyetleriydi. Mustafa Ağa Ferdinando'nun kadırgalarını Osmanlı limanlarına göndermemesi gerektiği görüşünü dile getirdiğinde, Ferdinando yirmi yıl önce kardeşi Francesco tarafından 1578 yılındaki müzakerelerde sunulan argümana benzer bir argüman öne sürerek Santo Stefano Tarikatının kadırgalarının kendi otoritesi altında olmadığını bu nedenle faaliyetlerinden sorumlu tutulamayacağını belirtti. Bununla ilgili imtiyazlara ek bir madde de eklenmişti. Buna göre Osmanlıların Toskana Grandukası ya da herhangi bir Hristiyan prensle savaşması durumunda, çatışmalardan Floransalı tüccarlar sorumlu tutulmayacak, kendilerine ve mallarına dokunulmayacaktı. Floransalı tüccarlar Osmanlı topraklarında serbestçe ticaret yapabilecek, gemilerini İskenderiye ve Suriye'ye gönderebileceklerdi (ASFi, MdP 4274, fol. 35r-36r).¹³ Bu ek madde, önceki müzakereler sırasında iki devlet arasında zaten ihtilaf ve anlaşmazlık yaratmıştı. Ferdinando'nun aynı maddeyi önermekteki ısrarı Santo Stefano kadırgaları konusunda geri adım atmak istemediğinin göstergesiydi. Aksine, hâlihazırda Habsburglarla savaşan ve aynı zamanda Anadolu'da Celali isyanlarına karşı mücadele eden Osmanlı Devleti'nin mevcut durumundan faydalanarak imtiyazları bu haliyle yeni sultana ve yöneticilerine kabul ettirmek niyetinde olduğu öne sürülebilir.

Mustafa Ağa imtiyazların Ferdinando'nun istediği şekilde Osmanlı idaresi tarafından kabul edilmesi için elinden geleni yapacağına dair söz verdi. Venedik elçisi Gerardo'ya göre Osmanlı elçisi Floransa'da o kadar saygın ve nazik bir şekilde karşılanmıştı ki muhtemelen Ferdinando'nun talebini kabul etmek zorunda hissetmişti (ASV, SDF 13, fol. 89r). Ferdinando'nun yanı sıra Düşes Christine de Lorraine de Mustafa Ağa'yı sarayında düzenlediği müzikli bir ziyafete davet etmiş, onu saygı ve ilgiyle karşılamıştı (ASFi, Diari di Etichetta 1, fol. 86; ASV, SDF 13, fol. 54v). Granduka, Mustafa Ağa ve ailesi için kayda değer miktarda para ve değerli kumaşlar hediye etmişti. Ayrıca Osmanlı sarayında sunulmak üzere Floransa'daki tekstil atölyelerinden çok sayıda yünlü ve ipekli kumaş satın almıştı (ASV, SDF 13, fol. 89v; 91v). *Arte della Lana* ve *Arte della Seta* (İpekli kumaş üreticileri ve tüccarları loncası) da Mustafa Ağa ve Neri Giralddi'nin İstanbul seyahati için destek sağlamış; İstanbul'da kolaylıkla nakde çevrilebilecek önemli miktarda kumaş vermişti (ASFi, MdP 4274, fol. 59r/v; ASV, SDF 13, fol. 91v). Bunun dışında Sultan III. Mehmed'e sunulmak üzere titizlikle tasarlanıp dikilmiş altın işlemeli pahalı ve gösterişli bir giysi hazırlanmıştı. Fakat daha önceki diplomatik görüşmelerde sunulan görkemli hediyelerle kıyaslanınca Granduka sadece bu giysiyi göndermiş; görüşmeler olumlu sonuçlandığı takdirde usulen sunulması gereken hediyeleri Floransa baylosuyla göndermeye karar vermişti (ASV, SDF 13, fol. 91v).¹⁴

Padişah'a ve Kaptan-ı Derya Halil Paşa'ya gönderilecek mektuplarda ise Ferdinando Mustafa Ağa ile görüştüğü konular üzerinde durmuş; Santo Stefano kadırgalarının Floransalı tüccarlar ve Floransa ile bir ilgisi olmadığını vurgulamıştı. Mustafa Ağa ve Neri Giralddi bu konuyla ilgili Padişah'a ve Saray görevlilerine gerekli açıklamayı yapacaktı. Ferdinando, ahidname maddelerini müzakere etmesi için şimdilik sadece Neri Giralddi'yi görevlendirdiğini; imtiyazlar onaylandıktan sonra daimî bir temsilci göndereceğini de ekliyordu (ASFi, MdP 4274, fol. 43r/v; 47r; 57r/v). Granduka'nın esas niyeti ahidname

¹³ "Copia de Capitoli, gia molti anni sono concessi dal Gran signore alla natione fiorentina; sotto li quali, mercanti fiorentini hanno lungo tempo negotiato in quello imperio"

¹⁴ 1578 yılı diplomatik görüşmelerinde sunulan hediyelerle ilgili bkz. F. Özden Mercan, "Medicilerin Tuhaf Bir Hediyesi: Şemsi Ahmed Paşa'ya Anıt Mezar" *TUBA/ Journal of Turkish Studies* 53 (2020): 253-267

onaylanmadan fazla masrafa girmemektir (ASFi, MdP 4274, fol. 59r/v). Fakat bu tutum Osmanlı yönetimi tarafından olumlu karşılanmayacaktı gerek elçinin rütbesi gerekse sunduğu hediyeler Padişah'a ve diplomatik ilişkilere verilen önemi yansıttığından hem Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa hem de Halil Paşa Neri Giral'di'yi diplomatik müzakereleri yürütmek için yeterli görmeyecek ve Ferdinando'dan Osmanlı sarayına uygun bir elçi göndermesini isteyecekti. Öte yandan Granduka'ya göre Floransalı bir tüccar olan Neri Giral'di "güvenilir ve deneyimli bir kişiydi" (ASV, SDF 13, fol. 89r), daha önce Polonya ve Danzig'de tahıl tedarikiyle ilgili ticari görüşmeler yürütmüş ve başarılı olmuştu (Galluzzi, 1781, cilt III, s.157).

İstanbul seyahati öncesi Giral'di'ye göreviyle ilgili birtakım talimatlar verildi. Öncelikle Mustafa Ağa'nın yardımıyla Osmanlı sarayıyla imtiyazları görüşecek ve ahidname maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu gibi kabul edilmesini ve padişahın mührüyle onaylanmasını sağlayacaktı. Ayrıca Giral'di 1578 yılındaki müzakerelerin Venedikliler ve Fransızlar tarafından engellendiği konusunda bilgilendirildi ve bu iki gruba karşı çok dikkatli olması için uyarıldı. Floransa temsilcisinin en önemli amacı Osmanlı yönetimini Santo Stefano kadırgalarının iki devlet arasındaki ticarete engel teşkil etmediği konusunda ikna etmektir (ASFi, MdP 4274, fol. 45r-46r). Bir bakıma Ferdinando bu konuda her türlü sorumluluktan kaçınıyordu. Yine de müzakereler Santo Stefano Tarikatının faaliyetleriyle ilgili muğlak tutumdan ziyade birtakım diplomatik gaflar ve aksilikler nedeniyle başarısız oldu.

Mustafa Ağa ve Neri Giral'di'nin İstanbul'a Yolculuğu

10 Temmuz 1598'de Giral'di ve Mustafa Ağa İstanbul'a gitmek üzere yola çıktı. Daha seyahatin başında Giral'di, Mustafa Ağa'nın tavırlarından rahatsız olmuştu, Granduka'nın sekreteri Belisario Vinta'ya yazdığı mektupta Osmanlı temsilcisi hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Herkesin gördüğü gibi ve onunla yaptığım konuşmalardan anladığım kadarıyla bu adam kötülüğün, küstahlığın ve kibrin her türlüüne sahip hırs dolu birisi. Ona hiçbir şekilde güvenemezsin. İstanbul'da bana eşlik edeceği düşünülürse muhtemelen ne yapacağımı bilmez şekilde ortalarda dolanacağım. Tecrübem ve Türkçe bilgim olmadığı için rahat hareket edemeyecek, siyahı beyazdan ayırt edemeyeceğim (ASFi, MdP 886, fol. 242r-v).

Üstelik müzakerelerin her ne pahasına olursa olsun engellenmesi için ellerinden gelen güçlüğü çıkartacak olan Venedikliler göz önüne alındığında Giral'di işlerin kolayca çıkmaza girebileceğini düşündü ve kendine güvenilir bir tercüman bulmaya karar verdi. Dubrovnik'de bulunan Floransa temsilcileri Cavalier Ragnina ve Bartolomeo Bongiani'nin tavsiyesiyle Türkçeyi çok iyi bilen Giovanni Evangelisti'yi hizmetine aldı. Grandukalığın çıkarlarını gözetecek ve düşmanlarla (yani Venediklilerle) iş birliği yapmayacak güvenilir ve dürüst bir insan olduğuna inanılan Evangelisti, Giral'di'ye her şeyi rapor edecek ve sözlerini Osmanlı yöneticilerine doğru bir şekilde aktaracaktı (ASFi, MdP 886, fol. 242v-243r).

Öte yandan, İstanbul'daki Venedik Baylosu Girolamo Cappello ve Fransız Elçisi Savary de Brèves, Mustafa Ağa'nın Floransalı tüccarlara ticari imtiyazlar verilmesiyle ilgili Granduka'yla görüşmek için Floransa'ya gittiğini öğrenmişti. Cappello Senato'ya gönderdiği mektuplardan birinde Fransız elçisinin kendisini bu konuda bilgilendirdiğini; kendisinin ise gerçek düşüncelerini gizleyerek Fransız elçisine ve diğer Avrupalı temsilcilere Floransa'nın bu diplomatik girişiminin Osmanlı topraklarındaki Venedik ticaretini etkilemeyeceğini çünkü gerek yünlü gerekse ipekli kumaş ticaretinde Venediklilerin Doğu pazarında güçlü bir konuma sahip olduğunu söylediğini yazar (ASV, Senato, Dispacci Costantinopoli [SDC] 47, fol. 199v-200r). Her ne kadar Cappello sohbet esnasında gerçek duygularını gizlese de Senato'ya mektubunda bu müzakerelerin başarıya ulaşmaması için elinden gelen her şeyi yapacağını belirtmişti (ASV, SDC 47, fol. 199v-200r). Cappello'ya göre en büyük tehdit Livorno'nun Osmanlı tüccarları için önemli bir yer haline gelmesi idi, gerek konumu gerekse sunduğu kolaylıklar açısından Livorno Venedik'e göre daha cazip bir yerdi. Ve bu durum Venediklilerin Osmanlı topraklarındaki faaliyetlerini ve konumunu olumsuz etkileyebilirdi. Bu nedenle görüşmeleri engellemek için Venedik baylosu Neri Giral'di'yi yakın takibe almaya karar vermişti (ASV, SDC 47, fol. 332r).

Neri Giralddi ve Mustafa Ağa Eylül ayının başlarında İstanbul'a geldi. Giralddi'nin Osmanlı başkentinde kaldığı süre boyunca görüşmelerle ilgili yazdığı raporların hiçbiri Floransa'ya ulaşmamıştı. Floransa'dan cevap alamayan Giralddi Venediklilerin mektuplarına el koyduğunu anladı. Aslında bu durum sadece Floransa temsilcisi için geçerli değildi; 1584 yılında İngiliz Elçisi William Harborne da bazı mektuplarının Venedikliler yüzünden Londra'ya hiç ulaşmadığını fark etmişti (Woodhead, 2009). Bu dönemde İstanbul'daki Avrupalı temsilciler, Venedik'in posta sistemi Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa arasındaki tek düzenli posta hizmeti olduğundan yazışmalarını göndermek için Venediklilere güvenmek zorundaydılar. Posta hizmeti üzerindeki bu tekel, Venedik devletine gerektiğinde mektupların teslimi ve bilgi akışını kontrol ve manipüle etme fırsatı veriyordu (Dursteler, 2009, s.602-603). Venedik'e alternatif olarak Dubrovnik Floransalılar için mektuplarını göndermede daha güvenilir bir rotaydı. Bu nedenle Giralddi müzakerelerin uzun bir değerlendirilmesini yaptığı son mektubunu Dubrovnik üzerinden göndermişti.

Giralddi'nin Gözünden Müzakereler

Müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Giralddi tüm süreci detaylı olarak anlattığı altı sayfalık bir rapor kaleme aldı (ASFi, MdP 888, fol. 33r-35v). Granduka'ya hitaben yazdığı bu raporda Giralddi yolculuğunun ne kadar stresli ve tehlikeli geçtiğini, yolda nasıl bazı hizmetkârlarını kaybettiğini ve yenilerini işe aldığını anlattıktan sonra beklentilerinin aksine yanında getirdiği kumaşları çok daha düşük bir fiyattan satmak zorunda kaldığını ve zarar ettiğini yazmıştı. Üstelik müzakereler de beklediği gibi gitmemişti. Mustafa Ağa, Kaptan-ı Derya Halil Paşa'nın desteğiyle elinden gelen her şeyi yapacağına söz verse de hiçbir şey yapmamıştı; o kadar yalancı bir insandı ki yaptığı tek şey gevezelik etmek ve övünmekti (ASFi, MdP 888, fol. 33v). Giralddi'ye göre Sultan III. Mehmed Granduka'yla barış ve dostluk kurmaya ve dileyen herkesle uzlaşmaya hazır; fakat "zavallı prens kadınlar tarafından yönetilen kayıtsız biri gibiydi ve vezirleri kimseyi umursamadan istedikleri gibi hareket ediyordu" (ASFi, MdP 888, fol. 33v). Padişahın kayıncıbiraderi Halil Paşa hem kendi prestiji hem de menfaatleri nedeniyle müzakereleri destekliyordu. Öte yandan Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa, Giralddi başlangıçta kendisiyle görüşmediği için olumsuz bir tavır takınmıştı.

Floransa temsilcisi İstanbul'a ilk geldiğinde çok hasta olduğunu fakat Halil Paşa'nın yoğun baskısı sonucu Sadrazam'ı ziyaret etmek zorunda kaldığını da kaydetmişti. Saraydaki görüşmelerin başta iyi geçtiğini ve tüm vezirlerin imtiyazların verileceğine dair olumlu sözler söylediğini; fakat konu Santo Stefano kadirgalarına gelince Sadrazam'la uzun bir tartışmaya girdiğini ve neredeyse yarı ölü vaziyette eve döndüğünü yazmıştı. Giralddi, görüşmeler esnasında fenalaşmasının nedeninin hastalığını tedavi etmesi için gönderilen Padişah'ın doktoru tarafından zehirlenmesi olduğunu anlamıştı. Ona göre bu görevi yerine getirmesi için Venedikliler doktora rüşvet vermişti. Durumu hemen Cerrah Mehmed Paşa'ya bildirdi ve Sadrazam, Giralddi'ye kendi doktorunu gönderdi. Portekizli bir Yahudi olan bu doktor, Giralddi'nin hayatını kurtarmıştı ve bu arada Sadrazam'a sunacağı hediyelerle ilgili Giralddi'yi yoklamıştı. Konuyla ilgili Giralddi, imtiyazların onaylanmasından sonra gelecek olan daimî temsilcinin hem Padişah'a hem de diğer Osmanlı yöneticilerine hediyeler sunacağını belirtti. Doktor ise Giralddi'nin Osmanlı sarayı hakkında yanlış bilgilendirildiğini belirterek Giralddi'nin öncelikle Sadrazam'la temas kurmamasının bir hata olduğunu fakat bu sorunun hediyeler sunarak çözülebileceğini söylemişti (ASFi, MdP 888, fol. 34r).

Giralddi raporunda Sadrazam'ın desteğini alma gerekliliği konusunda Mustafa Ağa'nın kendisini bilgilendirmediğini; bu nedenle de müzakereleri sadece Kaptan-ı Derya Halil Paşa'yla yürüttüğünü yazar. Ama Giralddi'nin Mustafa Ağa ile ilgili memnuniyetsizliği bununla sınırlı değildir. Ona göre Mustafa Ağa müzakereleri ilerletmek için hiç çaba sarfetmemişti. Giralddi için bardağı taşıran son damla ise ahidnameyi Granduka'nın istediği şekilde yazdırmak için düşük rütbeli görevlilerin bile belirli meblağlar istemesiydi. Giralddi bezmiş vaziyette Galata'daki Fransisken Kilisesi Baş rahibi Antonio da Pera'yı ziyaret etmiş; kendisini adeta dilenciler diyarına gelmiş gibi hissettiğini söyleyerek Rahib'e dert yanmıştı (ASFi, MdP 888, fol. 34v). Sonunda Mustafa Ağa ve Giralddi'nin tercümanı Giovanni Evangelisti ahidnameyi Türkçe yazdırarak Divan'a götürdü, fakat işler beklendiği gibi gitmedi. İmtiyazlar Sadrazam ve diğer yetkililer tarafından onaylanmadı. Giralddi bir kez daha Halil Paşa'dan yardım istemeye gittiyse de bir işe yaramadı. Halil Paşa Giralddi'ye Fransız Elçisi Savary de Brèves ve özellikle de Venedik Baylosu Cappello'nun

Divan'daki herkese bol miktarda rüşvet vererek ahidnameyi reddetmeleri için ikna ettiğini söylemişti. Üstelik hem Brèves hem de Cappello müzakereleri bozacak hiçbir şey yapmadıklarını, aksine Granduka'yla dost olduklarını ve onun lehine çok şey yaptıklarını söylemek üzere tercümanlarını Divan'a göndermişlerdi. Her ne kadar Halil Paşa bu açıklamaya tepki gösterse de bu tavır pek etkili olmamıştı (ASFi, MdP 888, fol. 34v).

Müzakerelerle ilgili tüm umudunu yitiren Girdali tercümanını Divan'a defalarca göndermiş, ancak bir cevap alamamıştı. Sonunda Halil Paşa'dan aldığı yanıt, elçi olarak tayin edilen bir kişi gelmedikçe müzakere olmayacağı yönünde oldu (ASFi, MdP 888, fol. 35r). Girdali'ye göre tüm bu insanlar mantıksızca hareket ediyor ve sadece kendi çıkarlarını gözetiyorlardı. Görevini Granduka'nın istediği şekilde yerine getirmeye çalışsa da sadece Osmanlı yetkilileri tarafından değil, Venedikliler ve Fransızlar tarafından da engellenmişti. Venediklilerin çeşitli entrikalarına maruz kalan ve Osmanlı yetkilileri tarafından kolay lokma olarak görülen Toskana temsilcisi, mektubunda kendisini kötü muamele görmüş ve müzakerelerden hoşnut olmayan biri olarak yansıtmıştı. Öte yandan Mustafa Ağa ve Halil Paşa'nın Granduka'ya yazdığı mektuplar müzakere süreciyle ilgili çok daha farklı bir anlatım sunmaktadır.

Granduka'nın "Münasebetsiz" Temsilcisi

Girdali'nin şikâyet mektubundan birkaç ay sonra, 15 Şubat 1599'da Halil Paşa ve Mustafa Ağa Ferdinando'ya Neri Girdali'yle ilgili hayal kırıklıklarını dile getiren mektuplar yazdı. Halil Paşa'ya göre Girdali müzakere konusunda hem yeteneksiz hem de tecrübesizdi (ASFi, MdP 4274, fol. 78r). Görüşmeleri gizli tutma gerekliliğine rağmen diğer elçilerle temas kurup müzakereleri öğrenmeleri için her türlü çabayı göstermişti. Paşa'ya göre müzakerelerin devam edememesi Venedik ve Fransız muhalefetinden çok Girdali'nin tutumundan kaynaklanıyordu. Halil Paşa imtiyazları görüşmek üzere böylesine beceriksiz bir kişiyi gönderdiği için Granduka'yı üstü kapalı eleştirmiş; uygun bir elçi gönderilseydi, bu tür sorunların yaşanmayacağını iddia etmişti (ASFi, MdP 4274, fol. 78v).

Mustafa Ağa'nın Granduka'ya yazdığı mektupta ise Girdali'nin Osmanlı yetkilileri tarafından neden sevilmediği açıkça anlaşılmaktadır. Öncelikle Mustafa Ağa Girdali'nin yolculuk boyunca davranışlarından muhakeme ve sağduyudan yoksun bir kişi olduğunu anlamıştı (ASFi, MdP 4274, fol. 67r). Buna rağmen Osmanlı temsilcisi Granduka'ya hürmetinden her şeye göz yummuş, hiç layık olmadığı halde Girdali'ye saygı göstermişti; karşılığında ise Girdali'den hiçbir zaman saygı görmediğinden şikayetçiydi. Girdali'nin uygunsuz davranışları İstanbul'a geldikten sonra da devam etmişti. Mustafa Ağa ve Halil Paşa Toskana temsilcisinin gelişini diğer Avrupalı temsilcilerden gizlemek için onu meraklı gözlerden uzak bir eve yerleştirmek istemişlerdi, fakat Girdali, Paşa'nın emirlerine uymadığı gibi Mustafa Ağa'nın tavsiyelerini de dikkate almamıştı. Kendisine kalacak başka bir yer aradı ve tercümanını çoğunlukla Avrupalı elçilerin yaşadığı bir semt olan Pera'ya gönderdi. Böylece, müzakerelerin yapılacağını herkes, özellikle de Granduka'nın düşmanı olan Fransız elçisi Brèves, öğrenmiş oldu (ASFi, MdP 4274, fol. 67v). Ama hikâye burada bitmiyordu. Mustafa Ağa Girdali'yi aramak için Pera'ya gittiğinde onu diğer Hristiyanlarla Osmanlı sarayı ile yapacağı müzakerelerle ilgili konuşurken buldu. Mustafa Ağa'nın uyarılarına rağmen Girdali, Galata'da büyük bir ev kiralayarak kendisini herkese Granduka'nın elçisi olarak takdim etti. Kendini bu fikre o kadar kaptırdı ki adeta bir elçi gibi kendine Yeniçerilerden ve diğer kişilerden bir elçi alayı oluşturdu. Kendini beğenmiş ve küstahça davranışlar sergiledi, hatta tüccardan ziyade elçi olarak anılmak istedi. Mustafa Ağa'ya göre tüm bunlar müzakerelere basiretsiz birinin gönderildiğini gösteriyordu (ASFi, MdP 4274, fol. 67v).

Üstelik Girdali Osmanlı İmparatorluğundaki diplomatik usullere göre de davranmamıştı. İstanbul'a gelir gelmez Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa'yı ziyaret etmesi gerekiyordu fakat Girdali o kadar dik başlı biriydi ki, bu ziyareti uzun bir süre erteledi ve ancak Sadrazam'ın emriyle onu görmeye gitti. Bu nedenle daha müzakerelerin başında Girdali Sadrazam üzerinde olumsuz bir izlenim bırakmıştı. Ayrıca üç hafta boyunca hastaydı ve bu, Brèves ve Cappello'ya müzakereleri engellemek için gereken süreyi sağladı (ASFi, MdP 4274, fol. 67v-68r). Mustafa Ağa müzakerelerin sürmesi ve ahidnamenin onaylanması için çabalarken, Girdali yaptığı son hamleyle işleri çıkmaza soktu.

Bir gün Giraldi ve hizmetindekilerden bazıları, şehrin en önemli mimari eserlerinden biri olan Süleymaniye Camiini görmeye gitmişlerdi. Bir Hristiyanın camiye izinsiz girmesi yasak olmasına rağmen Giraldi bu kuralı çiğnemiş ve içeri girmişti. Üstelik o ve hizmetkârları minarelerden birine çıkmış etrafi izlerken, Yeniçeri Ağası onları fark etmiş ve Toskana temsilcisini Padişah'ın haremını gizlice izlemekle suçlamıştı (ASFi, MdP 4274, fol. 68r).¹⁵ Giraldi'nin minareye çıkmasının nedeninin gerçekten bu olup olmadığını kestirmek güç. Belki de gerçekten merakına yenilip haremi gözetlemek istemişti. Öte yandan Süleymaniye Camii İmparatorluk'un en parlak döneminde yapılan görkemli bir yapı olarak yabancı ziyaretçilerin ilgisini çeken bir yerdi; Giraldi'nin haremi gözetlemekten ziyade bu mimari yapıya ilgisi ve merakı nedeniyle böyle bir harekette bulunduğu düşünülebilir. Nitekim Giraldi'nin macerası esnasında yanında olan tercümanı Giovanni Evangelisti, Granduka'ya yazdığı mektupta Giraldi'nin merakın ve deneyimsizliğin kurbanı olduğunu ima etmişti (ASFi, MdP 4274/A, fol. 646r). Sebep ne olursa olsun, Toskana temsilcisi bu davranışıyla kuralları ihlal etmiş ve diplomatik görevini riske atmıştı. Giraldi mektuplarında bu olaydan bahsetmese de Mustafa Ağa, Giraldi'nin bu davranışını müzakerelerin başarısız olmasının temel nedeni olarak değerlendirmişti.

İşin garip tarafı, Giraldi müzakereleri engellemek için çok uğraşan Brèves ve Cappello aracılığıyla ölüm cezasından ve hapis hanesinden kurtarıldı. Giraldi'nin tercümanı Giovanni Evangelisti'nin raporu, Giraldi'nin kurtarılmasıyla ilgili bazı ilginç detayları gün ışığına çıkarmaktadır. Evangelisti'ye göre Brèves, yakın arkadaşı Şeyhülislam Hoca Sadeddin Efendi'den Yeniçeri Ağası'yla görüşmesini ve Giraldi'nin başının kesilmesini engellemesini istemişti. Bu rica ile Toskana temsilcisi ölümden kurtulsa da hapis cezasından kurtulamamıştı. Bu arada Venedik Baylosu Cappello da harekete geçmiş Giraldi'yi serbest bırakması için yardımcısını ve tercümanlarını Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa'ya göndermişti. O gün Sadrazam kızının düğünü için sarayında büyük bir ziyafet verdiği ve keyfi yerinde olduğu için bu ricayı olumlu karşıladı ve Giraldi'nin serbest bırakılmasını emretti (ASFi, MdP 4274/A, fol. 646v-647r). Böylece bu diplomatik hata daha büyük bir krize yol açmadan çözülmüş oldu. Giraldi, Mustafa Ağa'ya bile haber vermeden, gizlice şehri terk etti. Mustafa Ağa'ya göre Brèves ve Cappello'nun Giraldi'yi kurtarmak için seferber olması sebepsiz değildi. Yardımları karşılığında Giraldi'nin müzakereleri bırakıp İstanbul'u terk etmesi şartını koymuşlardı (ASFi, MdP 4274, fol. 68r).

Dolayısıyla hem Halil Paşa'nın hem de Mustafa Ağa'nın mektupları müzakere sürecini Giraldi'ninkinden çok daha farklı şekilde sunmuş; Toskana temsilcisinin tutum ve hatalarını görüşmelerin başarısız olmasının esas nedeni olarak görmüştü. Giraldi'yi hatalı taraf olarak gören sadece onlar değildi. Giraldi'nin tercümanı Evangelisti de müzakere sürecini ayrıntılı olarak anlatmış, başarısızlığın sorumlusu olarak Giraldi'yi göstermişti.

Dragoman Evangelisti'nin Gözünden Müzakere Süreci

Müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasından aylar sonra, Giraldi'nin tercümanı Giovanni Evangelisti, müzakere sürecine ilişkin tüm detayları sunmak için Granduka Ferdinando'ya hitaben uzun bir mektup kaleme aldı. Evangelisti dokuz sayfalık raporunun başında, Giraldi tarafından göreve seçilmesinde Türkçe bilmesinin yanı sıra Osmanlı sarayında daha önceki deneyimlerinin önemli bir rol oynadığının altını çizdi. Fakat Giraldi, Evangelisti'nin kılavuzluğuna nadiren başvurmuştu; kimseden tavsiye almadan kendi kafasına göre hareket etmiş ve bu yüzden ciddi diplomatik hatalar yapmıştı (ASFi, MdP 4274/A, fol. 643r).

Bunlardan en önemlisi, Granduka'nın Sultan III. Mehmed'e gönderdiği mektubu ve hediyeği Sadrazam Cerrah Mehmed Paşa'nın yerine Kaptan-ı Derya Halil Paşa'ya takdim etmesiydi. Bu, çok büyük

¹⁵ Minareden görünen yapı Süleymaniye Camiisinin çok yakınında bulunan Saray-ı Atik'di. Konstantinopolis'in fethinden sonra II. Mehmed tarafından yaptırılan ilk saraydı ve on altıncı yüzyılın başlarına kadar saray kadınlarının ve padişahın ana ikametgâhiydi. Sultan Süleyman hanedan kadınlarıyla birlikte yeni saraya, Topkapı Sarayı'na taşındı. Ancak 1595 yılında III. Mehmed'in tahta çıkmasıyla birlikte babası Sultan III. Murad'ın haremındaki kadınlar, cariyeler ve hizmetçiler Eski Saray'a gönderilmişti. Yeniçeri Ağasının iddia ettiği gibi Toskana temsilcisi haremi gizlice gözetlemek için minareye tırmandıysa izlediği harem Eski Saray'ın haremiydi. Selânikî, *Tarih-i Selânikî II*, s. 436; CSP, Venice, 9:328 (31 Ocak 1594).

bir hataydı, çünkü Sadrazam Padişah'ın vekili olarak yönetimde en üst rütbeye sahipti ve herhangi bir diplomatik müzakerede başarıyı garanti edebilecek tek otoriteydi. Evangelisti'ye göre Giraldi, tıpkı önceki Toskana Elçisi Bongiani Gianfigliuzzi gibi dolambaçlı bir yol izlediği için yanlış yapmıştı.¹⁶ Bu hareketiyle sadece Osmanlı diplomatik protokollerini ihlal etmekle kalmamış, aynı zamanda Sadrazam Mehmed Paşa'nın da hiddetlenmesine neden olmuştu (ASFi, MdP 4274/A, fol. 643r/v). Aslında Halil Paşa, Giraldi'nin talebini doğrudan Sultan III. Mehmed'e sunmuştu. Fakat Sadrazam'ın bilgisi dışında müzakerelerin yürütülmesi Padişah için de kabul edilebilir bir şey değildi; bu nedenle müzakerelerin Cerrah Mehmed Paşa tarafından yapılmasını emretti. Meseleyi bu şekilde öğrenen Sadrazam sadece Giraldi'ye değil, Halil Paşa'ya da bilgisi dışında hareket ettiği için öfkelenildi. Bu hata sadece Floransalıların çıkarlarını tehlikeye atmakla kalmamış, aynı zamanda Saray'da Sadrazam ile Kaptan-ı Derya arasında da ilişkilerin gerilmesine neden olmuştu (ASFi, MdP 4274/A, fol. 644r).

Evangelisti'ye göre Giraldi'nin ikinci hatası, Toskana temsilcisinin Sadrazam'ın huzuruna çıkma merasimini sürekli geciktirmesiydi. Hastalandığı için kendi yerine Evangelisti'yi Sadrazam'la görüşmeye göndermişti, bu, Cerrah Mehmed Paşa tarafından hiç hoş karşılanmadı. Daha da önemlisi Giraldi iyileştikten sonra bile bir süre Sadrazam'ı ziyaret etmedi; ancak Halil Paşa tarafından zorlandıktan ve Mustafa Ağa ile ciddi tartışmalara girdikten sonra saraya gitti, bu zaman süresince Toskana Devleti'nin Osmanlı yönetimiyle diplomatik görüşmeler yürüttüğü haberi çoktan tüm şehre yayılmış, diğer Avrupalı temsilciler tarafından duyulmuştu (ASFi, MdP 4274/A, fol. 644r).

Evangelisti, Giraldi'nin Saray'da huzura kabulünün her şeye rağmen iyi geçtiğini kaydeder. Sadrazam, özellikle Santo Stefano kadirgaları meselesi üzerinde durmuş, Osmanlı tüccarlarının Granduka'nın kadirgaları tarafından yağmalanmadan ve zarar görmeden denizde güvenli şekilde dolaşım dolaşamayacaklarını sormuştu; çünkü Osmanlı tüccarları böyle bir risk altındayken Osmanlı yönetiminden Floransalı tüccarlar için ticari imtiyazlar istemek doğru değildi. Giraldi'nin bu soruya yanıtı, daha önceki Toskana Elçisi Bongiani Gianfigliuzzi'nin öne sürdüğü argümandan farklı değildi. Giraldi kadirgaların Granduka'ya ait olmadığını, Santo Stefano Tarikatı'nın şövalyelerine ait olduğunu iddia etti. Her ne kadar Granduka bu tarikatın başı olsa da şövalyelerin faaliyetlerini engelleme yetkisi yoktu. Bunun üzerine Sadrazam görüşmeyi bitirmiş ve Giraldi'nin ertesi gün imtiyazların bir nüshası ile Divan-ı Hümayun'a gelmesini istemişti, böylece Nişancı tarafından ahidname yazılabilecekti (ASFi, MdP 4274/A, fol. 645r). Fakat ertesi gün Giraldi taslak metni getirmemiş ve bunun için herhangi bir mazeret de sunmamıştı. Giraldi'nin kayıtsızlığı nedeniyle Sadrazam'ın emrettiği gibi ahidname maddeleri o gün yazılmadı. Evangelisti Giraldi'ye "demir sıcakken dövülür" deyimini hatırlatıp Sadrazam'ın olumlu tepkisinden faydalanarak fırsatı değerlendirilmesini tavsiye etse de Giraldi bunu dikkate almamıştı. Evangelisti'ye göre Giraldi'nin müzakereler için çaba sarf etmemesinin en önemli nedeni imtiyazlar elde edilse bile Floransalı tüccarların Doğu'ya ticaret yapmaya gelmeyeceklerine olan inancıydı (ASFi, MdP 4274/A, fol. 645v).

Bu arada Brèves ve Cappello ahidnamenin onaylanmaması için Saray'da kulis yapmaya başlamıştı. Özellikle, böyle bir görev için saygın bir elçi yerine sıradan bir tüccar gönderen Granduka'nın Padişah'a gerekli hürmeti göstermediğini ileri sürerek, Giraldi konusunda Sadrazam'ı etkilemeye çalıştılar. (ASFi, MdP 4274/A, fol. 645r). Giraldi'nin pervasız davranışlarıyla birlikte bu karalayıcı sözler Cerrah Mehmed Paşa'yı etkilemiş ve imtiyazların verilmesi ile ilgili olumlu tavrını kısa sürede değiştirmişti. Evangelisti'ye göre tüm bunların tek nedeni Giraldi'nin ihmalkârlığı ve uygunsuz hareketleriydi (ASFi, MdP 4274/A, fol. 645v-646r).

Dragoman Evangelisti'nin Mustafa Ağa hakkındaki sözleri de müzakere sürecine ilişkin bazı detayları ortaya koyuyor. Görünüşe göre, Granduka, ahidnamenin Osmanlı idaresi tarafından onaylanmasını sağlarsa, Osmanlı temsilcisine beş yüz *zecchini* ödeyecekti. Bu nedenle Mustafa Ağa Sadrazam'ı ikna etmek için çok çabalamış ama bu, bir işe yaramamıştı. Sadrazam müzakereler hakkında en başta kendisine bilgi vermediği için kızmış ve Mustafa Ağa'yı hakaretlerle huzurundan kovmuştu (ASFi, MdP 4274/A, fol. 646r).

Aslında Evangelisti'nin raporunun, Mustafa Ağa'nın ve Giraldi'nin mektuplarına kıyasla, müzakere süreci ile ilgili nispeten tarafsız bir anlatım sunduğu söylenebilir. Müzakerelerin başarısızlığında rol

¹⁶ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Mercan, "Medici-Ottoman Diplomatic Relations (1574-78): What Went Wrong?" s. 19-31.

oynayan çeşitli aktörleri ve faktörleri gün ışığına çıkarmanın yanı sıra esas sorumlu taraf olarak özellikle Toskana temsilcisi Neri Giraldi'yi işaret eder. Giraldi'nin amatörce hareketleri ve diplomatik hataları, müzakerenin Osmanlı sarayındaki başlıca destekçilerini, Halil Paşa ve Mustafa Ağa'yı görüşmelerden soğutmakla kalmamış, aynı zamanda Fransız elçisinin ve Venedik baylosunun müzakerelerin başarıya ulaşmasını engelleme girişimlerinde ellerini güçlendirmişti. Böylece Sadrazam ve diğer Osmanlı yetkililerinin Giraldi'yi küçümsemeleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan gerilimler Toskana–Osmanlı görüşmelerinin sonunu getirmişti.

Granduka Ferdinando, tüm hikâyeyi Giraldi'nin bakış açısından dinledikten sonra beklenebileceği gibi Osmanlı başkentinde meydana gelen olayları kendisine ve devletine yapılmış bir hakaret ve saygısızlık olarak yorumlamış ve büyük bir öfke ve hayal kırıklığı ile karşılaşmıştı. Ayrıca Mustafa Ağa tarafından kandırıldığını düşündüğü için ona da çok öfkelenmiş ve Floransa'da kaldığı süre boyunca kendisine gösterdiği nezaketten dolayı pişman olmuştu. Floransa'daki Venedik temsilcisinin raporuna göre Granduka için en can sıkıcı şey tüm prenslerin ve hükümdarların müzakerelerin sonuçsuz ve aşağılayıcı bir şekilde sona erdiğini öğrenmeleriydi (ASV, SDF 13, fol. 226v).

Giraldi Aralık ayının sonunda İstanbul'dan ayrıldı (ASFi, MdP 891, fol. 316r). Kısa bir süre sonra da Ferdinando Sakız Adasını kuşatmak için hazırlıklara başladı.¹⁷ Bu da gösteriyor ki Halil Paşa ve Mustafa Ağa tarafından gönderilen 1599 Şubat tarihli mektuplar Granduka üzerinde pek etkili olmamıştı. Hatta Toskana kadırgaları *Capitana*, *Patrona*, *Senese*, *Pisana* ve *Livornina*'nın 1599'un Nisan ayında Sakız Adasına sefere çıkmasına bakılırsa (Argenti, 1934, s.xix), Evangelisti tarafından gönderilen raporun da Ferdinando tarafından pek dikkate alınmadığı öne sürülebilir. Grandukanın kadırgalarını Sakız Adasına göndermesinin nedenlerinden biri hiç şüphesiz Santo Stefano kadırgalarıyla bölgede bir güç gösterisi yapmak, daha da önemlisi, başarısız diplomatik misyonun intikamını almaktır. Fakat bu girişim başarılı olmadı. Sonuç olarak, On altıncı yüzyılın sonunda Toskana-Osmanlı ilişkilerine damgasını vuran diplomatik müzakereler herhangi bir sonuca ulaşmadı.

Sonuç

Müzakere sürecinin detaylı analizi erken modern dönemde kültürlerarası diplomasiinin çeşitli yönlerine, özellikle de farklı siyasi yapılar arasında iletişimi sağlamada elçi ve temsilcilerin önemine ışık tutmaktadır. Her müzakere süreci aktörleri, muhalifleri, entrikaları ve olay örgüsü ile kendi içinde karmaşık bir hikâyeye barındırır. Özellikle 1598 müzakereleri örneğinde görüldüğü gibi, aynı olayın ana aktörler tarafından farklı anlatıları rekabet, kişisel çıkarlar ve hizip siyasetinin şekillendirdiği bireysel ilişkiler hakkında bize önemli detaylar sunmaktadır. Tüm bunların devlet düzeyinde karar alma süreçlerinde ve diplomatik ilişkilerde etkili bir rol oynadığı söylenebilir.

Çoğu zaman bireysel amaçların ve kişisel çıkarların devlet politikalarına üstün geldiği ve üçüncü kişilerin müdahalelerinin yani Venedik ve Fransızların entrikalarının önünü açtığı söylenebilir. Öte yandan İstanbul'a diplomatik misyonla gönderilen Neri Giraldi de diplomasi geçmişi ve tecrübesi olan elçilik görevine uygun biri olmaktan ziyade daha önce İstanbul'da faaliyet göstermiş bir tüccardı. Bir tüccar olarak Giraldi, Osmanlı sarayıyla müzakerelerde farklı bir yaklaşım benimsemişti. Müzakerelere bir tüccarın bakış açısından yaklaşan Giraldi gerek yerel üreticiler ve tüccarlarla gerekse diğer Avrupa devletlerinin tüccarlarıyla artan rekabet nedeniyle Doğu pazarındaki koşulların Floransalılar için pek de parlak olmadığını farkındaydı. İstanbul'da kumaşlarını satarken yaşadığı zorluk Giraldi'nin tutumunu etkilemiş, diplomatik görüşmelerle ilgili isteksizliğe sebep olmuştu. Üstelik Osmanlı siyaseti ve diplomatik uygulamaları konusundaki deneyimsizliği ve bilgisizliği de tatsız olaylara yol açmış ve müzakerelerin sonuçsuz kalmasına neden olmuştu.

Her ne kadar Granduka'nın diplomatik girişimiyle ilgili Osmanlı kaynaklarında herhangi bir bilgiye rastlanmasa da Floransa arşivindeki belgeler bize Mustafa Ağa'nın ve Kaptan-ı Derya Halil Paşa'nın müzakereleri desteklediğini ve müzakere sürecinde aktif rol oynadığını göstermektedir. Özellikle Halil Paşa

¹⁷ Konuyla ilgili detaylar ve arşiv kaynakları için bkz. Philip Argenti in *The Expedition of the Florentines to Chios (1599): Described in Contemporary Diplomatic Reports and Military Dispatches* (London: John Lane, 1934).

için Santo Stefano kadırgalarının Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini barışçıl yollarla sona erdirme fikrinin önemli bir etmen olduğu öne sürülebilir. Granduka Ferdinando'nun bu konudaki tutumu oldukça muğlak olsa da Osmanlı yönetimi Floransalılarının teklifine sıcak bakmış; imtiyazları Ferdinando'nun istediği şekilde onaylamayı kabul etmişti. Ancak 1578 yılındaki müzakerelerde olduğu gibi, bu çabalar bir sonuç vermedi. Granduka'nın kadırgalarının Sakız Adasına seferi Osmanlı-Toskana diplomatik görüşmelerinin sonunu getirmiş görünse de arka planda Neri Giraldi'nin kargaşaya ve Ferdinando'nun Doğu politikasında uzlaşma yerine çatışmayı seçmesine yol açan tutum ve eylemleri yatmaktadır. Toskana–Osmanlı müzakere sürecinin analizi bize erken modern dönem Akdeniz'inde güç siyaseti, ticari rekabet ve kültürlerarası diplomasi üzerine önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Kaynakça

I-Yayımlanmamış Kaynaklar

Archivio di Stato di Firenze (ASFi)

Mediceo del Principato:

879; 886; 888; 891; 2863; 4274; 4274/A; 4275

Guardaroba Medicea:

Diari di Etichetta 1

Archivio di Stato di Venezia (ASV)

Senato, Dispacci, Costantinopoli: 47.

Senato, Dispacci, Firenze: 13.

II. Yayımlanmış Birincil Kaynaklar

Calendar of State Papers and Manuscripts Relating to the English Affairs Existing in the Archives and Collections of Venice. (1897). Vol. 9 (1592-1603). Horatio Brown et al (Eds). London.

Galluzzi, R. J. (1781). *Istoria del Granducato di Toscana sotto il Governo della Casa Medici.* 5 vols. Florence: Gaetano Cambiagi Stampatore Granducale.

Selânikî M. (1999). *Tarih-i Selânikî.* 2 vols. Mehmet İpşirli (Ed.). Ankara: TTK.

III. İkincil Kaynaklar

Acıpinar, M. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa. Akdeniz'de diplomasi, Ticaret ve Korsanlık.* Ankara: TTK.

Argenti, P. (1934). *The Expedition of the Florentines to Chios (1599): Described in Contemporary Diplomatic Reports and Military Dispatches.* London: John Lane.

Archivio di Stato di Venezia. *Dispacci degli ambasciatori al senato. Indice.* Roma, 1959.

Bacqué-Grammont, J. L., S. Kuneralp, and F. Hitzel (Yay. haz.). (1991). *Représentants permanents de la France en Turquie (1536-1991) et de la Turquie en France (1797-1991).* Istanbul-Paris: Éditions ISIS.

Barton, E. and E. Pears. (1893). The Spanish Armada and the Ottoman Porte. *The English Historical Review* 8(31), 439-466.

Coco, C. and F. Manzonetto. (1985). *Baili Veneziani alla Sublime Porta, Storia e caratteristiche dell'ambasciata veneta a Costantinopoli.* Venice: Stamperia di Venezia.

Contini, A. (2000) Aspects of Medicean Diplomacy in the Sixteenth Century. D. Frigo (Yay. haz.), *Politics and Diplomacy in Early Modern Italy, The Structure of Diplomatic Practice, 1450-1800* içinde (ss. 49-96). Cambridge: Cambridge UP, 2000.

Coulter, L. (1990) An Examination of the Status and Activities of the English Ambassadors to the Ottoman Porte in the Late Sixteenth and Early Seventeenth Centuries. *Revue Études Sud-Est Europe, XXVIII*(1-4), 57-87.

Diaz, F. (1987). *Il Granducato di Toscana: I Medici.* Torino: UTET.

Dursteler, E. (2001) The Bailo in Constantinople: Crisis and Career in Venice's Early Modern Diplomatic Corps. *Mediterranean Historical Review, 16*(2), 1–30.

Dursteler, E. (2009) Power and Information: The Venetian Postal System in the Mediterranean, 1573-1645. *From Florence to the Mediterranean: Studies in Honor of Anthony Molho* içinde (ss. 601-623). Florence: Olschki.

- Engels, M. (1997). *Merchants, Interlopers, Seamen and Corsairs: The 'Flemish' Community in Livorno and Genoa (1615-1635)*. Verloren: Hilversum.
- Fasano Guarini, E. (2003). La fondazione del principato: da Cosimo I a Ferdinando I (1530-1609). *Storia della città Toscana* içinde, vol. III (ss. 3-40). Florence: Le Monnier.
- Fleet, K. (2013) The Ottomans, 1451-1603: A political history introduction. S. Faroqhi and K. Fleet (Yay. haz.), *The Ottoman Empire as World Power, Cambridge History of Turkey* içinde, vol. II, (ss. 19-43). Cambridge: Cambridge UP.
- Fodor, P. Between Two Continental Wars: The Ottoman Naval Preparations in 1590-92. *The Quest of the Golden Apple: Imperial Ideology, Politics and Military Administration in the Ottoman Empire* içinde, (ss. 171-190). İstanbul: The ISIS Press.
- Frattarelli Fischer, L. (1989). Livorno città nuova: 1574-1609. *Società e Storia*, XI/46, 873-893.
- Fusaro, M. (2015). *Political Economies of Empire in the Early Modern Mediterranean. The Decline of Venice and the Rise of England, 1450-1700*. Cambridge: Cambridge UP.
- Jensen, D. L. (1985). The Ottoman Turks in Sixteenth Century French Diplomacy. *The Sixteenth Century Journal*, 16(4), 451-470.
- Kurat, A. N. (1953). *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*. Ankara: TTK.
- Masi, G. (2013). I Rapporti tra il Granducato di Toscana e il Principato di Transilvania (1540-1699). [Doktora Tezi]. Venedik: Università Ca' Foscari.
- Mercan, F. Ö. (2016). Medici-Ottoman Diplomatic Relations (1574-78): What Went Wrong? M. Arfaioi ve M. Carosco (Yay. haz.), *The Grand Ducal Medici and the Levant: Material Culture, Diplomacy, and Imagery in the Early Modern Mediterranean* içinde (ss. 19-31). Turnhout: Brepols/Harvey Miller Publishers.
- Mercan, F. Ö. (2020). A Diplomacy woven with textiles: Medici-Ottoman relations during the late Renaissance. *Mediterranean Historical Review*, 35(2), 169-188.
- Mercan, F. Ö. (2020). Medicilerin Tuhaf Bir Hediyesi: Şemsi Ahmed Paşa'ya Anıt Mezar. *TUBA/ Journal of Turkish Studies*, 53, 253-267.
- Pastore, C. (2011). Bipolar behavior: Ferdinando I de' Medici and the East. J. G. Harper (Yay. haz.), *The Turk and Islam in the Western Eye, 1450-1750* içinde (ss. 129-154). Surrey: Ashgate.
- Richard, F. (2005). Les Frères Vecchietti, Diplomates, Érudits et Aventuriers. A. Hamilton, M. den Boogert, and B. Westerweel (Eds.). *The Republic of Letters and the Levant* içinde, (ss. 11-26). Leiden: Brill.
- Simon, B. (1985). I rappresentanti diplomatici veneziani a Costantinopoli. Venezia e i Turchi içinde (ss. 56-70). Milano: Electa Editrice.
- Spini, G. (1983). Il Principato dei Medici e il Sistema degli stati Europei del Cinquecento. *Firenze e la Toscana dei Medici nell' Europa del '500 vol. I: Strumenti e veicoli della cultura Relazioni politiche ed economiche* içinde, (ss. 177-216). Firenze: Olschki.
- Vaughan, D. M. (1976). *Europe and the Turk: a pattern of alliances, 1350-1700*. New York: AMS Press.
- Woodhead, C. (2009) England, the Ottomans and the Barbary Coast in the Late Sixteenth Century. *State Papers Online The Government of Britain, 1509-1714*. <https://www.gale.com/intl/essays/christine-woodhead-england-ottomans-barbary-coast-late-sixteenth-century>